

Мотивація та психоемоційний стан в змагальній діяльності дзюдоїстів-ветеранів

Алексєєв А.Ф., Ананченко К.В., Голоха В.Л.

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Мета: вивчити особливості мотивації та психоемоційного стану в змагальній діяльності дзюдоїстів-ветеранів. **Матеріал і методи.** Під час педагогічного дослідження застосовувалися аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, опитування спортсменів та фахівців з дзюдо, вивчення відеоматеріалів змагальної діяльності дзюдоїстів високої кваліфікації і ветеранів-дзюдоїстів, методи математичної статистики. **Результати:** рівень психоемоційної сфери особистості спортсменів оцінювався за модифікованим тестом Р.Б. Кетелла (16-ФЛО-105-С). Отримані результати цього тестування показали, що основні параметри психоемоційного стану у ветеранів-дзюдоїстів знаходяться в межах норми. Ветеранам властива більш об'єктивна самооцінка, хороший інтелект, менша підпорядкованість, стабільна емоційна стійкість. Проведено анкетне опитування дзюдоїстів-ветеранів, яке виявило, що 92,9 % опитуваних приступили до систематичних занять ще до 15 років; 96,4 % перервали активні заняття боротьбою на 5-10 років; 28,6 % спортсменів-ветеранів іноді включали в свої заняття фізичними вправами боротьбу та її елементи. З метою визначення мотивів занять спортивною діяльністю дзюдоїстів-ветеранів і спортсменів молодого віку використовувався модифікований варіант методики виділення значущих чинників спортивної діяльності, який показав, що спортсмени-ветерани і молоді дзюдоїсти мають різну мотивацію до занять. 71,4 % ветеранів-дзюдоїстів мотивом для повернення в спорт стало задоволення потреб в змагальній діяльності, наближення до свого «рухового минулого» та підтримки рівня здоров'я; 21,4 % опитаних спортсменів повернулися для самовираження та самоствердження, і лише 7,1 % зазначили, що продовжують займатися для задоволення амбіцій. У молодих спортсменів основним мотивом виявилася потреба в самовираженні (46,9 %), матеріальна зацікавленість (33,9 %). **Висновки.** Проведені дослідження показали незначний вплив на змагальний результат у ветеранському дзюдо травм і спортивної кваліфікації спортсменів. Таким чином, основу успіху висококваліфікованих дзюдоїстів-ветеранів складають висока психологічна готовність, строго індивідуальна фізичні і техніко-тактична підготовка.

Ключові слова: дзюдо, психологічна підготовка, мотивація, змагання, ветерани, спорт ветеранів.

Вступ. Проблема управління підготовкою спортсменів завжди залишається актуальною незалежно від того, на якому віковому етапі це відбувається. В той же час важко розрізнити грань між підготовкою і участю в змаганнях з дзюдо спортсменів від 30 до 75 років і старше. Останніми роками в різних видах спорту розширюється участь ветеранів, проте слід відзначити, що на сучасному етапі в наукових публікаціях не представлені конкретні рекомендації, які

стосуються особливостей побудови тренувального процесу.

Аналіз науково-методичної літератури та педагогічні спостереження показали, що багато спортсменів після завершення основної спортивної кар'єри, намагаються не тільки зберегти рухову активність, але і створити деяку подобу тієї професійної діяльності, якою вони займалися довгі роки (Перебийніс, Ананченко, & Пакулін, 2018; Мулик, Ананченко, Перевозник, Перебийніс, В., & Сорока, 2019). З цією метою ветерани

продовжують підготовку і прагнуть брати участь в змаганнях різного рівня. Дана ситуація викликає протиріччя, пов'язані з прагненням вікових спортсменів до демонстрації високих спортивних досягнень, з одного боку, а також внаслідок природного зменшення спортивної працездатності, недоліками в теоретико-методичному, педагогічному та організаційному забезпеченні підготовки спортсменів-ветеранів, з іншого (Яшков, 2017).

Спорт для атлетів старше 30 років є однією з основних форм рухової активності, але весь ряд змагань в яких беруть участь такі спортсмени актуалізує проблему науково-методичного забезпечення раціонального планування і змісту тренувального процесу, об'єктивну діагностику змін їх морфофункціонального і психомоторного стану під впливом змагальних навантажень (Перебийніс, 2016; Платонов, 2015).

Вивчення змагальної діяльності спортсменів вищої кваліфікації необхідно для створення формалізованої «моделі чемпіона», що подається найчастіше у вигляді сукупності модельних характеристик різних сторін підготовленості (Тропин, Латишев, Королев, & Ляшенко, 2020; Титаренко, & Тропин, 2020; Чертов, Бойченко, Зантара, & Мирошниченко, 2021). Крім того, вона дозволяє отримати уявлення про резервні можливості вдосконалення окремих елементів структури підготовленості (Алексеев, Ананченко, & Бойченко, 2014; Бойченко, Чертов, Пирог, & Алексеев, 2020; Меренков, & Шахов, 2013; Perebeinos, 2016).

При аналізі змагальної діяльності ветеранів особливого значення набуває психологічна та тактична складова, мотиваційні альтернативи і пов'язана з ними різка контрастність емоцій спортсменів зрілого віку. Все це в сукупності, а також змінна інтенсивність навантаження пред'являє серйозні вимоги до функціонального стану і рухової активності спортсмена (Ананченко, Перебийніс, & Пакулін, 2016).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Дослідження проводилося відповідно до теми науково-дослідної роботи ХДАФК «Психо-сенсорна регуляція рухової діяльності спортсменів ситуативних видів спорту» (номер державної реєстрації 0116U008943).

Мета дослідження – вивчити особливості мотивації та психоемоційного стану в змагальній діяльності дзюдоїстів-ветеранів.

Завдання дослідження:

1. Визначити показники психоемоційного стану дзюдоїстів-ветеранів і молодих дзюдоїстів.
2. Вивчити мотивацію та ставлення ветеранів і молодих дзюдоїстів до занять дзюдо.

Матеріали та методи дослідження. Під час дослідження застосовувались наступні методи: теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічні спостереження, метод експертних оцінок, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Для розробки ефективної програми тренувального процесу спортсменів старшого, зрілого та похилого віку необхідно враховувати особливості зміни фізичного і психоемоційного стану людини в процесі активної життєдіяльності.

З психологічної точки зору спортсмени старшого віку можуть мати перевагу перед своїми молодшими партнерами. Вони здатні краще переносити стрес, пов'язаний зі змаганнями. Коли дзюдоїст-ветеран вирішується приймати участь у змаганнях, він повинен пам'ятати, що чим більше він або вона тренувана, чим довше бере участь в конкретному виді спорту, тим більше потрібно часу, щоб поліпшити результати виступу (Бойченко, 2018; Ермаков, Тропин, & Бойченко, 2016).

Здійснення індивідуалізації можливе лише при постійному вивченні та обліку особливостей підготовки дзюдоїстів-ветеранів в процесі

систематичного педагогічного і лікарського контролю, при постійному контролі їх фізичних і психічних можливостей з тренувальними навантаженнями і реакціями на них. При цьому важливо враховувати умови життя, роботи, відпочинку та харчування дзюдоїстів-ветеранів, взаємовідношення в їх родинях (Ананченко, & Хацаюк, 2018).

Таким чином, особливості рухової активності і змагальної діяльності спортсменів зрілого віку залежать від багатьох факторів впливу як внутрішнього гомеостазу, схильного до природного старіння, так і умов зовнішніх: адекватністю тренувального навантаження, оптимальним поєднанням спортивної діяльності і відпочинку, психологічної взаємодії в змагальній середовищі, і багатьом іншим факторів, що вимагає глибокого і всебічного вивчення (Ананченко, & Перебейнос, 2013; Арзютов, 2005)

Рівень психоемоційної сфери особистості спортсменів оцінювався за модифікованим тестом Р.Б. Кеттелла

(16-ФЛО-105-С). Методика представляє собою варіант адаптованого особистісного опитувальника Р. Кеттелла, призначеного для вимірювання 16 особистісних факторів, які дозволяють визначити показники психоемоційного стану людини, за якими можна скласти «профіль особистості». Даний тест діагностує риси особистості, які Р.Б. Кеттелл називає конституційними факторами. Вивчення динамічних чинників – мотивів, потреб, інтересів, цінностей – вимагає застосування інших методів.

Отримані результати цього тестування показали, що основні показники психоемоційного стану у ветеранів-дзюдоїстів знаходяться в межах норми. Ветеранам властива більш об'єктивна самооцінка, підвищена товариськість, хороший інтелект і уява, менша підпорядкованість, стабільна емоційна стійкість. Вони відрізняються від молодих спортсменів кращою нормативністю поведінки, підвищеним самоконтролем, меншою тривожністю і напруженістю (рис.1).

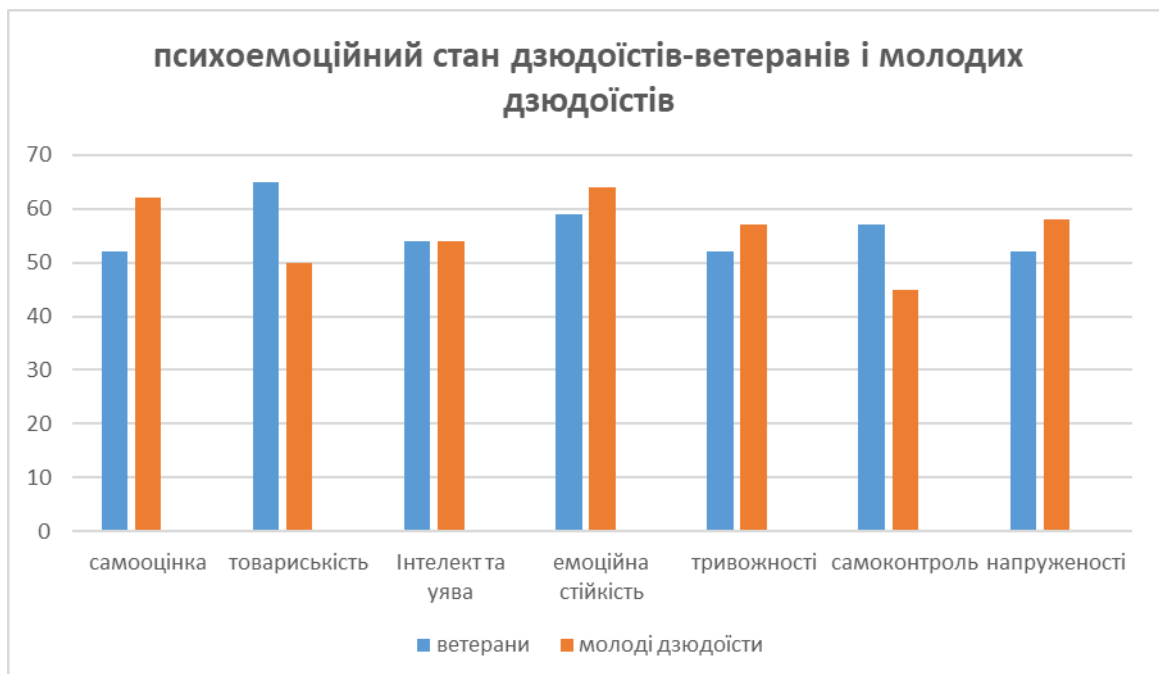

Рис.1. Показники психоемоційного стану дзюдоїстів-ветеранів і молодих дзюдоїстів (%)

Також передбачалося, що наявність відмінностей в середніх показниках рухових можливостей між спортсменами-ветеранами і молодими спортсменами (високої кваліфікації і віку найвищих досягнень) показує на втрачені ветеранами (протягом перерви в активних заняттях спортом) певних фізичних якостей, які необхідно відновити для більш повного повернення в свого «рухового минулого») з метою досягнення найвищого спортивного результату.

У спортсменів старшого і зрілого віку в процесі життєдіяльності йде серйозна переоцінка життєвих цінностей. На перше місце виходять такі цінності як здоров'я, життєвий досвід, вміння спілкуватися, самостійно вирішувати життєві проблеми. Ціннісні переваги перетинаються з мотивацією до конкретної діяльності.

Головна ж особливість мотивації – її прямий вплив на ефективність діяльності, особливо в спорті. Мотивація – це особлива стійка властивість (спрямованість) особистості, що виникає в результаті мимовільного, підсвідомого співвіднесення своїх потреб і здібностей з предметом конкретної діяльності. Тому, перш ніж удосконалювати підготовку спортсменів, необхідно дізнатися, яка їхня мотивація; які устремління домінують в їх свідомості; як організаційно допомогти кожному повніше реалізувати свої здібності і задовольнити наявний потреби (Помещикова, Чуча, Ляхова, & Телешик, 2020).

Основними мотиваційними механізмами для занять дзюдо у ветеранів після завершення спортивної кар'єри є зміцнення здоров'я й підтримка працездатності, любов до занять дзюдо, спілкування з друзями, незадоволеність досягнутими результатами в період активних занять спортом (Перебийніс, 2013).

Відсутність мотивації виступів на змаганнях у ветеранів-дзюдоїстів пов'язана з наступними причинами:

- травма;

- фізична і психологічна втома, що накопилася за роки тренувань;
- недостатнє фінансове забезпечення підготовки;
- відсутність матеріально-технічної бази для занять;
- не можливість підвищити результати змагальної діяльності;
- відсутність підтримки з боку родини;
- Невисокі результати під час основної спортивної кар'єри (Ананченко, & Перебийнос, 2013)

Було проведено анкетне опитування дзюдоїстів-ветеранів. Анкета містила питання, що зачіпають вік спортсменів, їх кваліфікацію, змагальні успіхи, травми, специфіку способу життя, виявлено що 92,9 % приступили до систематичних занять боротьбою ще до 15 років і мали в своєму активі перемоги (або високі місця) на великих змаганнях, 96,4 % перервали активні заняття боротьбою на 5-10 років, при цьому не брали участь в змаганнях протягом 7-15 років. Лише 28,6 % спортсменів-ветеранів іноді включали в свої заняття фізичними вправами боротьбу і її елементи.

З метою визначення мотивів занять спортивною діяльністю дзюдоїстів-ветеранів і спортсменів молодого віку в нашому дослідженні був використаний модифікований варіант методики виділення значущих чинників спортивної діяльності.

В кінцевому підсумку формалізована структура мотивації представляла собою такі показники: рівень потреби в самоствердженні; рівень матеріальної потреби; рівень потреби в підвищенні спілкування і здоров'я; рівень потреби зробити кар'єру за рахунок високих результатів у спорті.

У нашому випадку характер і враженість мотивації виявляють через суб'єктивну оцінку важливості того чи іншого фактору.

Приступаючи до вивчення мотивації дзюдоїстів, ми розподілили їх на дві основні групи: ветерани і молоді дзюдоїсти.

Результати проведеного дослідження показали, що у ветеранів і молодих спортсменів різна мотивація до занять боротьбою. Для 71,4 % – ветеранів-дзюдоїстів основним мотивом повернення в спорт стало задоволення потреб в змагальній діяльності, наближення до свого «рухового минулого» і хорошого рівня здоров'я. Ветерани наголошували на важливості зустрічі з однодумцями. 21,4 % опитаних спортсменів повернулися для самовираження і самоствердження до цілеспрямованого стилю життя, лише 7,1 % респондентів зазначили, що продовжують займатися дзюдо для задоволення своїх амбіцій. Рівень матеріальної потреби у ветеранів спорту склав всього 3,6 %.

У молодих спортсменів основним мотивом занять спортом виявилася потреба в самовираженні – 46,9 %, потім матеріальна зацікавленість – 33,9 % і кар'єризм – 18,9 %. Лише 3,1 % опитаних молодих спортсменів-дзюдоїстів відзначили важливість спілкування і досягнення високого рівня здоров'я.

Виявлені відмінності мотивації занять спортом у дзюдоїстів-ветеранів і у молодих спортсменів визначає характер і особливості процесу предзмагальної підготовки, так як є важливим фактором, що впливає на кінцевий спортивний результат.

Висновки.

Проведені дослідження показали незначний вплив на змагальний результат у ветеранському дзюдо травм і спортивної кваліфікації спортсменів. По всій видимості, основу успіху висококваліфікованих дзюдоїстів-ветеранів складають висока психологічна готовність, строго індивідуальна фізичні і техніко-тактична підготовка.

Об'єктивними показниками експериментальної дії стали також і прогресивні зрушення в основних параметрах самооцінки випробовуваних. Так, 51,2 % учасників експерименту високо оцінюють себе в знаннях принципів, стратегії й тактики дзюдо; 47,8 % в оцінці результатів своєї

спортивної діяльності; 44,8 % – у загальній спортивній культурі поведінки; 51,9 % – у готовності до професійного вдосконалення; 48,7 % – у прагненні до самоосвіти; 53,4 % – у професійній компетентності тощо.

Дослідження показали, що після завершення спортивних виступів значна частина ветеранів спорту пасивно ставляться до фізичних занять і лише 48,8 % відносять себе до фізично активним особистостям. Для 71,4 % дзюдоїстів - ветеранів основним мотивом повернення в спорт стало задоволення потреб в змагальній діяльності, наближення до свого «руховому минулого» і хорошого рівня здоров'я. Вони наголошували на важливості зустрічі з однодумцями. 21,4 % опитаних спортсменів повернулися для самовираження і самоствердження до цілеспрямованого стилю життя, лише 7,1 % респондентів зазначили, що продовжують займатися боротьбою для задоволення своїх амбіцій. Рівень матеріальної потреби у ветеранів спорту склав всього 3,6 %.

У процесі занять у дзюдоїстів-ветеранів простежується тенденція до зростання мотивації досягнення успіху. Вони стають більш упевненими в собі, ставлять перед собою складні й водночас реалістичні цілі, орієнтовані на пошук ресурсів і конструктивних стратегій їх досягнення. Проте 95 % вірогідність статистичних відмінностей указує на те, що зміни в орієнтації на успіх відбуваються достатньо поволі, очевидно, необхідний більший період часу, досвід успіхів і заохочень для формування стійкого прагнення до успіхів, віра в себе, власні здібності, вольові якості

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть спрямовані на більш детальне вивчення проблем виходу зі спорту вищих досягнень ветеранів-дзюдоїстів та їх підготовки і участі у змаганнях.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Алексеев, А.Ф., Ананченко, К.В., & Бойченко, Н.В. (2014). *Теорія та методика викладання дзюдо та самбо: навч. посіб. для студентів 3 курсу (за кредитно-модульною системою)*. ХДАФК, Харків.
- Ананченко, К.В. & Перебейнос, В.Н. (2013). Развитие ветеранской и любительской борьбы в Украине. *Проблемы и пересективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях, 1*, 29-31.
- Ананченко, К.В., & Хацаюк, О.В. (2018). Особливості тренувального процесу та техніко-тактичної підготовленості дзюдоїстів-ветеранів. *Єдиноборства, 4*, 4-18.
- Ананченко, К.В., Перебийніс, В.Н. & Пакулін, С.Л. (2016). Удосконалення техніко-тактичної підготовки дзюдоїстів на етапі виходу зі спорту вищих досягнень. *Траекторія науки, № 2 (7)*.
- Арзютов, Г.М. (2005). Взаємозв'язки компонентів структури фізичної підготовленості і спеціальної працездатності дзюдоїстів вищої кваліфікації на передзмагальному етапі підготовки. *Часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Вип 1.*, 16-23.
- Бойченко, Н.В. (2018). Прогнозування технічної майстерності єдиноборців 15-16 років. *Єдиноборства, 4*, 4-12.
- Бойченко, Н.В., Чертов, І.І., Пирог, Ю.А., & Алексеев, А.Ф. (2020). Аналіз показників змагальної діяльності висококваліфікованих дзюдоїсток легких вагових категорій. *Єдиноборства, 4*, 4-12.
- Ермаков, С.С., Тропин, Ю.Н. & Бойченко, Н.В. (2016). Специальная физическая подготовка квалифицированных борцов. *Єдиноборства, 20*, 20-22.
- Меренков, В.В. & Шахов, А.А. (2013). Специфика подготовки высококвалифицированных дзюдоистов-ветеранов. *Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта, №11 (95)*, 89-92.
- Мулик, В., Ананченко, К., Перевозник, В., Перебийніс, В., & Сорока, В. (2019). Характеристика фізичних якостей єдиноборців-ветеранів різних вікових груп. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту, (1)*, 29-35.
- Перебийніс, В.Б. (2013). Особливості спортивної підготовки дзюдоїстів-ветеранів. *Слобожанський науково-спортивний вісник №4 (37)*, 56-59.
- Перебийніс, В.Б. (2016). Підвищення ефективності підготовки дзюдоїстів-ветеранів на етапі виходу зі спорту вищих досягнень. *Траекторія Науки Path of Science, 2(6)*, 3.1-3.14.
- Перебийніс, В.Б., Ананченко, К.В., & Пакулін, С.Л. (2018). Удосконалення техніко-тактичної підготовки та підвищення ефективності тренувального процесу дзюдоїстів-ветеранів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, 1 (95)*, 46-51.
- Платонов, В. Н. (2015). *Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учебник [для тренеров] : 2 кн.* Олимп. лит., Киев.
- Помещикова, І., Чуча, Н., Ляхова, Т., Телешик, Н. (2020) Розвиток руху ветеранів баскетболу. *Спортивні ігри, (3 (17))*. 69-81.
- Титаренко, В.М., & Тропин, Ю.Н. (2020). Динамика показателей соревновательной деятельности борцов высокой квалификации. *Слобожанський науково-спортивний вісник, 1(75)*, 53-57.
- Тропин, Ю.Н., Латишев, Н.В., Королев, Б.А., & Ляшенко, Е.Р. (2020). Модельные характеристики технико-тактической подготовленности сильнейших борцов мира. *Єдиноборства, 58*, 58-71.
- Чертов, І.І., Бойченко, Н.В., Зантарая, Г.М., & Мирошниченко, Є.С. (2021). Аналіз

показників змагальної діяльності лідируючих дзюдоїсток вагової категорії до 52 кг. *Єдиноборства*, 69-78.

Яшков, В.В. (2017). Особенности показателей подготовленности и состояния тренировочно-соревновательной деятельности дзюдоистов-ветеранов. *Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта*, №7(149), 211-216.

Perebeinos, V.B (2016). Improving the efficiency of training judo veterans at the stage of leaving high performance sport. *Path of Science*, T. 2, №. 6, 3-1-3.14.

Стаття надійшла до редакції: 03.05.2021 р.

Опубліковано: 01.06.2021 р.

Аннотация. *Алексеев А.Ф., Ананченко К.В., Голоха В.Л. Мотивация и психоэмоциональное состояние в соревновательной деятельности дзюдоистов-ветеранов. Цель:* изучить особенности мотивации и психоэмоционального состояния в соревновательной деятельности дзюдоистов-ветеранов. **Материал и методы.** В ходе педагогического исследования применялись анализ и обобщение научно-методической литературы, опрос спортсменов и специалистов по дзюдо, изучение видеоматериалов соревновательной деятельности дзюдоистов высокой квалификации и ветеранов-дзюдоистов, методы математической статистики. **Результаты:** уровень психоэмоциональной сферы личности спортсменов оценивался по модифицированному тесту Р.Б. Кетелла (16-ФЛО-105-С). Полученные результаты этого тестирования показали, что основные параметры психоэмоционального состояния у ветеранов-дзюдоистов находятся в пределах нормы. Ветеранам свойственна более объективная самооценка, хороший интеллект, меньшая подчиненность, стабильная эмоциональная устойчивость. Проведённый анкетный опрос дзюдоистов-ветеранов, показал, что 92,9 % опрошенных приступили к систематическим занятиям еще до 15 лет; 96,4 % прервали активные занятия борьбой на 5-10 лет 28,6 % спортсменов-ветеранов иногда включали в свои занятия физическими упражнениями борьбу и ее элементы. С целью определения мотивов занятий спортивной деятельностью дзюдоистов-ветеранов и спортсменов младшего возраста использовался модифицированный вариант методики выделения значимых факторов спортивной деятельности, показал, что спортсмены-ветераны и молодые дзюдоисты имеют разную мотивацию к занятиям. 71,4 % ветеранов-дзюдоистов поводом для возвращения в спорт стало удовлетворение потребностей в соревновательной деятельности, приближение к своему «двигательному прошлому» и поддержания уровня здоровья; 21,4 % опрошенных спортсменов вернулись для самовыражения и самоутверждения, и только 7,1 % отметили, что продолжают заниматься для удовлетворения амбиций. У молодых спортсменов основным мотивом оказалась потребность в самовыражении (46,9 %), материальная заинтересованность (33,9 %). **Выводы.** Проведенные исследования показали незначительное влияние на соревновательный результат в ветеранском дзюдо травм и спортивной квалификации спортсменов. Таким образом, в основе успеха высококвалифицированных дзюдоистов-ветеранов составляют высокая психологическая готовность, строго индивидуальная физические и технико-тактическая подготовка.

Ключевые слова: дзюдо, психологическая подготовка, мотивация, соревнования, ветераны, спорт ветеранов.

Abstract. *Alekseev A., Ananchenko K., Goloha V. Motivation and psycho-emotional state in the competitive activities of veteran judokas. Purpose:* to study the features of motivation and psycho-emotional state in the competitive activities of veteran judokas. **Material and methods.** The pedagogical research used analysis and generalization of scientific and methodological literature, surveys of athletes and specialists in judo, study of videos of competitive activities of highly qualified judokas and veteran judokas, methods of mathematical statistics. **Results:** the level of

psycho-emotional sphere of athletes' personality was assessed by a modified test RB Ketella (16-FLO-105-C). The results of this testing showed that the main parameters of the psycho-emotional state in judo veterans are within normal limits. Veterans are characterized by more objective self-esteem, good intelligence, less subordination, and stable emotional stability. A questionnaire survey of veteran judokas was conducted, which revealed that 92,9 % of respondents started regular classes before the age of 15; 96,4 % interrupted active wrestling for 5-10 years; 28,6 % of veteran athletes sometimes included wrestling and its elements in their exercise. In order to determine the motives for sports activities of veteran judokas and young athletes, a modified version of the method of identifying significant factors of sports activities was used, which showed that veteran athletes and young judokas have different motivations for training. 71,4 % of judo veterans are motivated to return to sports by meeting the needs of competitive activities, getting closer to their «motor past» and maintaining good health; 21,4 % of the surveyed athletes returned for self-expression and self-affirmation, and only 7,1 % said they continued to exercise to meet their ambitions. The main motive for young athletes was the need for self-expression (46,9 %), material interest (33,9 %).

Conclusions. *Studies have shown little effect on the competitive outcome in veteran judo injuries and sports qualifications of athletes. Apparently, the basis of success of highly qualified judokas-veterans is high psychological readiness, strictly individual physical and technical and tactical training.*

Keywords: *judo, psychological training, motivation, competitions, veterans, veterans' sports.*

References

- Aleksjejev, A.F., Ananchenko, K.V., & Boychenko, N.V. (2014). *Teorija ta metodyka vykladannja dzjudo ta sambo: navch. posib. dlja studentiv 3 kursu (za kredytno-modul'noju systemoju)*. HDAFK, Xarkiv.
- Ananchenko, K.V., & Hacajuk, O.V. (2018). Osoblivosti trenuval'nogo procesu ta tehniko-taktychnoi' pidgotovlenosti dzjudoi'stiv-veteraniv. *Jedynoborstva*, 4-18.
- Ananchenko, K.V., Perebijnis, V.N. & Pakulin, S.L. (2016). Udoskonalennja tehniko-taktychnoi' pidgotovky dzjudoi'stiv na etapi vyhodu zi sportu vyshhyh dosjagnen'. *Traektorija nauky*, № 2 (7).
- Ananchenko, K.V. & Perebejnos, V.N. (2013). Razvitie veteranskoj i ljubitel'skoj bor'by v Ukraine. *Problemy i peresektivny razvitija sportivnyh igr i edinoborstv v vysshih uchebnyh zavedenijah*, 1, 29-31.
- Arzjutov, G.M. (2005). Vzajemozv'jazky komponentiv struktury fizychnoi' pidgotovlenosti i special'noi' pracezdatnosti dzjudoi'stiv vyshhoi' kvalifikacii' na peredzmagal'nomu etapi pidgotovky. *Chasopys Nacional'nogo pedagogichnogo universitetu im. M.P. Dragomanova*. Vyp 1., 16-23.
- Boychenko, N.V. (2018). Prognozuvannja tehnicnoi' majsternosti jedynoborciv 15-16 rokov. *Jedynoborstva*, 4-12.
- Boychenko, N.V., Chertov, I.I., Pyrog, Ju.A., & Aleksjejev, A.F. (2020). Analiz pokaznykiv zmagal'noi' dijal'nosti vysokokvalifikovanyh dzjudoi'stok legkyh vagovyh kategorij. *Jedynoborstva*, 4-12.
- Ermakov, S.S., Tropyn, Ju.N. & Boychenko, N.V. (2016). Specjal'naja fizyčeskaja podgotovka kvalyfycyrovannyh borcov. *Edynoborstva*. 20-22.
- Merenkov, V.V. & Shahov, A.A. (2013). Specifika podgotovki vysokokvalificirovannyh dzjudoistov-veteranov. *Uchenye zapiski universiteta im. P.F. Lesgafy*, №11 (95), 89-92.
- Mulyk, V., Ananchenko, K., Perevoznik, V., Perebyjnis, V., & Soroka, V. (2019). Harakterystyka fizychnyh jakostej jedynoborciv-veteraniv riznyh vikovyh grup. *Teorija i metodyka fizyčnogo vyhovannja i sportu*, (1), 29-35.
- Perebijnis, V.B., Ananchenko, K.V., & Pakulin, S.L. (2018). Udoskonalennja tehniko-taktychnoi' pidgotovky ta pidvyshhennja efektyvnosti trenuval'nogo procesu dzjudoi'stiv-veteraniv.

- Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova*, 1 (95), 46-51.
- Perebyjnis, V.B. (2013). Osoblyvosti sportyvnoi' pidgotovky dzjudoi'stiv-veteraniv. *Slobozhans'kyj naukovo-sportyvnyj visnyk* №4 (37), 56-59.
- Perebijnis, V.B. (2016). Pidvyshhennja efektyvnosti pidgotovky dzjudoi'stiv-veteraniv na etapi vyhodu zi sportu vyshhyh dosjagnen'. *Traektorii Nauki Path of Science*, 2(6), 3.1-3.14.
- Platonov, V. N. (2015). *Systema podgotovky sportsmenov v olymпыjskom sporte. Obshhaja teoryja y ee praktycheskye prylozhenija : uchebnyk [dlja trenerov] : 2 kn.* Olymp. lyt., Kyev.
- Pomeshhykova, I., Chucha, N., Ljahova, T., Teleshyk, N. (2020) Rozvytok ruhu veteraniv basketbolu. *Sportyvni igry*, (3 (17)). 69-81.
- Titarenko, V.M., & Tropin, Ju.N. (2020). Dinamika pokazatelej sorevnovatel'noj dejatel'nosti borcov vysokoj kvalifikacii. *Slobozhans'kyj naukovo-sportyvnyj visnyk*, 1(75), 53-57.
- Tropin, Ju.N., Latishev, N.V., Korolev, B.A., & Ljashenko, E.R. (2020). Model'nye harakteristiki tehniko-takticheskoy podgotovlennosti sil'nejshih borcov mira. *Єdinoborstva*, 58-71.
- Chertov, I.I., Boychenko, N.V., Zantaraja, G.M., & Myroshnychenko, Je.S. (2021). Analiz pokaznykiv zmagal'noi' dijal'nosti lidyrujuchyh dzjudoi'stok vagovoi' kategorii' do 52 kg. *Jedynoborstva*, 69-78.
- Jashkov, V.V. (2017). Osobennosti pokazatelej podgotovlennosti i sostojanija trenirovochno-sorevnovatel'noj dejatel'nosti dzjudoistov-veteranov. *Uchenye zapiski universiteta im. P.F. Lesgafy*, №7(149), 211-216.
- Perebeinos, V.B (2016). Improving the efficiency of training judo veterans at the stage of leaving high performance sport. *Path of Science*, T. 2, №. 6, 3-1-3.14.

Відомості про авторів / Information about the Authors:

Алексеев Анатолий Федотович: професор; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Алексеев Анатолий Федотович: профессор; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, м. Харьков, 61058, Украина.

Anatolii Alekseev: Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya st., 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

<http://orcid.org/0000-0002-9311-2858>

E-mail: af.alex38@gmail.com

Ананченко Костянтин Володимирович: к.фіз.вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Ананченко Константин Владимирович: к.физ.восп., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Konstantin Ananchenko: Phd (Physical Education and Sport), Associate Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya st., 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

<http://orcid.org/0000-0001-5915-7262>

E-mail: 2015akv@gmail.com

Голоха Валерій Леонідович: ст.викл.; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Голоха Валерий Леонидович: ст. преподаватель; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Valerii Goloha: senior lecturer of the department of martial arts; Kharkov State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya st., 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

<http://orcid.org/0000-0003-3733-5560>

E-mail: vgolokha@gmail.com